

ZBIGNIEW NARECKI
Lublin

PARAFIA MIEJSCEM EWANGELIZACYJNEJ ODNOWY KOŚCIOŁA

Wśród tematów pastoralnych, które pozostają w kręgu zainteresowań oraz żywotnych interesów współczesnego Kościoła, znajduje się parafia. Nie w pełni uświadomiono sobie jeszcze jej udział w odnowie ewangelizacyjnej, aczkolwiek o teologiczno-kanonicznym statusie parafii napisano już wiele. Niepodważalne w dyskusjach pozostają sprawy jej podstawowych struktur i funkcji, ostatnio zaś – przeżywające swój renesans małe grupy. Ogólnie mówi się o nich w sposób budzący emocje i uzdrowieńczo-eklezjotwórcze nadzieje. Godne uwagi byłoby ujęcie całościowe tych wertykalnych, jak i horyzontalnych płaszczyzn i ich elementów, które wskazują niedwuznacznie na parafię jako na miejsce ewangelizacyjnej odnowy Kościoła. Predestynowałoby to jej dotychczasową pozycję do jeszcze bardziej niepowtarzalnego terenu, w którym urzeczywistnia się cały Kościół, gdzie ogniskują się niezbędne dla tej odnowy płaszczyzny, elementy i procesy.

Niniejsze rozważania podjęliśmy w celu ukazania problemów związanych z odnową ewangelizacyjną Kościoła.

I. WYMIAR NADPRZYRODZONY EWANGELIZACYJNEJ ODNOWY PARAFII

1. DARY DUCHA ŚWIĘTEGO

Najistotniejszy dla duchowego wzrostu parafii jest pierwiastek boski, gdyż rola zawierzenia w dary Boże – bez względu na skalę posiadanych możliwości – jest przesądzająca. Tam bowiem, gdzie zdawałoby się, że uchodzą one w ludzkiej ocenie za zbyt ubogie, mogą stawać się zupełnie wystarczające oraz wypadać nieoczekiwanie imponująco w zradzaniu nowych pokładów duchowości

i ewangelizacji. To dzięki więzi Kościoła z Łaskami Ducha realne staje się osiąganie efektów, które wykraczają poza ludzką wyobraźnię. Stąd problem łączności z Duchem podmiotów i dzieł ewangelizacji, które ugruntowuje wewnętrzną przemianę wszystkich ochrzczonych. Stanowi ona warunek horyzontalnego rozrostu Kościoła, podmiotów i ich dzieł ewangelizacyjnych w parafii. Darami Ducha są charyzmaty i talenty, które stanowią nadprzyrodzone wyposażenie Kościoła i zarazem fundament autentycznego rozwoju wspólnot. Stąd parafia staje się miejscem wspólnie podejmowanych inicjatyw duszpastersko-apostolskich wraz z przeżywającymi swój renesans grupowymi stylami życia i formami religijności (zob. EN 58; RM 24 nn.)¹. Nic lepiej nie wskrzesi drzemiącej w człowieku energii niż podejmowane wspólnie dzieła ewangelizacyjne. Brak tej współpracy między wspólnotami oraz ich więzi z Łaską pozbawia Kościół cyrkulacji bogactw, jakie można pozyskać. Nie sprzyja też wzrastaniu w Łasce zbytnia instytucjonalizacja, rutynizacja urzędów, struktur oraz funkcji, które ów odrodzeniowy obieg mogą ograniczać lub niszczyć (zob. RM 28)².

Potencjały ewangelizacyjne, jakie składa Bóg swojemu Kościołowi w ludzie Bożym, tkwią w posłannictwie Chrystusa, który zapoczątkował klimat dialogu i oparte nań konkretne formy współpracy. Konstytucja *Lumen gentium* (34-36) jest – jak dotąd – w tym względzie mało znana, aczkolwiek zmieniające się warunki życia i działalność Kościołów winny coraz lepiej odczytywać ją w obliczu faktu, że każda z kategorii wiernych uczestniczy na swój sposób w potrójnym urzędzie Chrystusa. Prawda ta podkreśla głoszoną przez Zbawiciela zasadę, którą jest potrzeba ciągłego pogłębiania oraz przewartościowywania sposobów ewangelizacji w Kościele. Dotyczy to głównie rzeczywistości duchowych, które – według teorii pastoralnych – może rodzić i pomnażać niezgłębiona wewnątrznie wspólnota parafialna (zob. DA 9-14; DV 42, 64; EN 15, 27, 41, 60; KDK 43; PP 21, 42; RM 41-45)³.

---

¹ Por. W. N o w i c k i. *Katolickie wspólnoty i ruchy religijne w Polsce współczesnej*. „Ate-
neum Kapłańskie” 1993 t. 121 s. 89-122.

² Por. N. G r e i n a c h e r. *Die Chance der vohandenen Pfarreien wahrnehmen*. „Diakonia”
19:1988 nr 2 s. 92 nn.; J. K r u c i n a. *Ośrodek grup religijnych w parafii*. „Colloquium Salutis”
20:1988 s. 71-73.

³ Por. R. R a k. *Parafia – wspólnota i parafia – instytucja. Aspekt pastoralny*. „Roczniki
Teologiczno-Kanoniczne” 32:1985 z. 6 s. 37-49; W. P i w o w a r s k i. *Problemy duszpasterskie
parafii terytorialnych*. Tamże s. 69-78.

2. CHARYZMATY LUDU BOŻEGO

Nieocenioną moc eklezjotwórczą stanowią charyzmaty ludu Bożego. Od czasów Soboru zwraca się uwagę na niedowartościowanie charyzmatu świeckich, zwłaszcza kobiet, z powodu przeakcentowania w Kościele kapłaństwa urzędowego, zwanego Piotrowym. Niedostrzeżenie jego maryjnego wymiaru spowodowało szkodliwe zinstytucjonalizowanie Kościoła, zintelektualizowanie teologii i duchowości itp. Jest to problem złożony, który odzyskuje właściwą sobie rangę teoretyczno-praktyczną (zob. KDK 9, 29, 49, 60)⁴. Od wieków w Kościele akcentowano głównie wartości celibatu i dziewictwa; brzemieniem w skutki wypaczeniem było pomijanie roli kobiety w teologii i ewangelizacji. Kobieta stanowi równoważny męskiemu filar Kościoła; winna zaznaczać w nim swoją obecność i działanie – co ubogacałoby i formowało lud Boży w autentyczną pełnię jedności (zob. Rdz 1, 27 nn.; 2, 18-25). Stąd należy utrwałać jej pozycję w teorii i praktyce równoległe do świeckich sfer życia i działalności humanizacyjno-apostolskiej. Problem dotyczy takich płaszczyzn, jak: duszpasterstwo małżeńsko-rodzinne, wychowanie religijne, duchowość i apostołat świeckich, różne sfery moralności, a nawet formacja duchowieństwa, które kształtują ewangelizacyjną odnowę parafii⁵. Przy podkreślaniu rangi i specyfiki charyzmatów osób świeckich należy też eliminować – opierając się na właściwej biblijno-teologicznej wykładni – niezdrową rywalizację międzypłciową i dyskryminację kobiety, gdyż uwłacza to godności Kościoła i społeczności chrześcijan. Bazując na pozytywnych wzorcach i doświadczeniach niektórych Kościołów, bezwzględnie należy oprzeć się na charyzmatach maryjnych, którymi są: dobroć, łagodność, ofiarność, wyrozumiałość, opiekuńczość, służebność, miłość. Wartości tych nie rozwinie się przez faworyzowanie wspólnot rodzinnych, żeńskich zespołów funkcjonalnych, instytutów świeckich itp. Dzieło to domaga się solidnych podstaw z zakresu mariologii, teologii duchowości i apostołstwa. Należy je rozszerzać, wspierając odpowiednimi naukami świeckimi, głównie zaś przez urzędowe i nieformalne posługi w parafii (zob. EN 70-73; FC III; KDK 9, 52; LE 19; OA 13; RM 72)⁶.

---

⁴ Por. E. C a v a l c a n t i. *Zadania kobiety w Kościele*. „Communio” 13:1933 nr 6 s. 58-71; Z. P a w l a k. *Kobieta*. W: *Katolicyzm A-Z*. Red. Z. Pawlak. Łódź 1989 s. 209-211.

⁵ Por. *Jan Paweł II o małżeństwie i rodzinie (1978-1982)*. Oprac. J. Sobiepan. Warszawa 1983; S. S z y m e c k i. *Środowiska formacji kapłańskiej*. „Ateneum Kapłańskie” 1993 t. 120 s. 411-426.

⁶ Jawi się dziś konieczność rozwijania dziedzin ewangelizacji przez świeckich, zwłaszcza kobiety. Zob. artykuły K. Koneckiego, R. Murawskiego, H. Simona, R. Raka, A. Pawłowskiego w „Ateneum Kapłańskim” 1993 t. 121 s. 215 nn.

3. EWANGELICZNA PRZYJAŹŃ I WSPÓLNOTA

Nadprzyrodzony i współkonstytutywny element odnowy parafii stanowi ewangeliczna wspólnota trosk i radości. Ma ona być bezinteresowna, odnajdująca się w rozwijaniu darów i charyzmatów w wielu płaszczyznach współpracy. Przyrównuje się ją do ewangelicznego ziarna, które posiane, przynosi owoc. Uwagę zwraca zarazem fakt, że często towarzyszą jej nadużycia, np. w grupach charyzmatycznych, które izolują się lub wpadają w euforię prorokowania. Dlatego taka wspólnota musi być przedmiotem czujnej i dyskretnej opieki, by nie zmarnowała bezcennego daru Bożego, który ma do wykorzystania przez duszpasterstwo lub apostołat. Pomimo iż mogą ją zniekształcać ludzkie ułomności, to i tak jest bezcennym skarbem każdej parafii, który może być zwielokrotniany (zob. Łk 15, 11-32; Mt 13, 44; 25, 14-30; RM 26 nn.). W związku z tym wspólnotowe marzycielstwo trzeba wciąż korygować i konfrontować ze zdrowym realizmem i dystansem wobec wierzących, których nie zwiodą żadne pozory i będą się kierować tylko autentyczną wolą wspólnotowego uczestnictwa. Dotyczy to z jednej strony uczestników ruchów religijnych, którzy – będąc nimi urzeczeni – stają się bezkrytyczni, a nawet są „gorszycielami”; z drugiej strony – wszystkich będących na uboczu, mogących różnorodnie tego ducha „zgasić”. Obowiązującą zasadą staje się, aby każdy na swój sposób był czujny i rozważny, jeśli jest zwykłym obserwatorem życia wspólnot; taka postawa powinna się wzmoczyć tym bardziej wtedy, gdy staje się ich aktywnym członkiem⁷.

Problem ewangelicznej przyjaźni i wspólnoty zasadniczo reguluje parafialna liturgia i życie sakramentalne. Zwornikiem istoty ewangelicznego ukształtowania wspólnot w parafii, które – jak Kościół – mają niezmierzone pokłady duchowe, jest Eucharystia. W Jej stałym zasięgu winna żyć i działać autentyczna wspólnota, pojmowana nie jako monolit, lecz wielość w jedności. Jednocześnie należy liczyć się z tym, że zawsze wystąpi: – wielość postaw i zaangażowań apostołskich oraz odpowiedzialności ewangelizacyjnych w parafii, poczynając od ludzi indyferentnych i wrogich Kościołowi czy religii, aż po najbardziej wzorowych katolików; – związana z nimi różnorodność „potrzeb” duchowości, poziomów formacji i typów zaangażowania oraz „konsekwencyjności” jednostek i grup. Rozwiązania problemu trzeba szukać nie w monopolizowaniu podmiotów, zasad i metod ewangelizacji, lecz – zgodnie z duchem *Lumen gentium* – w różnicowaniu, tj. specyfikacji i ubogacaniu ich na wielu płaszczyznach i etapach rozwoju. Jedynym możliwym ich węzłem jest sam Chrystus, który

⁷ Por. F. B l a c h n i c k i. *Charyzmat „Światło–Życie”* Kraków 1987 s. 5-26; R. K a m i ń s k i. *Parafia wspólnotą wspólnot*. W: *Kościół w służbie człowieku*. Red. W. Turek, J. Mariański. Olsztyn 1990 s. 210 nn.

przez Ducha gromadzi w Jedno. Do tego ewangelicznego odniesienia winny zmierzać wszystkie parafie, wywodząc całe dzieło z Chrystusa – Alfa i Omegi (zob. KK 7, 12, 21, 39; por. DM 4; KDK 45; RM 5-6)⁸. Eucharystia zatem skupia wielość dziedzin, form i środków ewangelizacji parafii. Jest jądrem całego przedsięwzięcia, diakonijnego uprofilowania dzieła. Z Niej można wywieść wszystkie naturalne elementy odnowy ewangelizacyjnej; Ona wciąż jednoczy parafię jako ewangeliczną wspólnotę trosk i radości. Stąd też staje się prowadzoną przez proboszcza społecznością, która dąży do zbawienia siebie i innych przez liturgię słowa i ołtarza, świadectwo wiary i życia oraz posługiwanie braciom w miłości (zob. DA 6; KK 7-8; KL 40; RM 51, 89)⁹

Pozostaje jeszcze dylemat dotyczący tworzywa naturalnego dla zawiązywania tej eucharystycznej wspólnoty. Zdaje się stanowić ją przyjaźń wzajemna, która zakłada partnerską współpracę między poszczególnymi kategoriami ludu Bożego¹⁰. Właśnie w aspekcie wzajemnej przyjaźni daje się pojąć udział wiernych w potrójnym urzędzie Chrystusa, który wykracza poza naturę. Wtedy udział ten staje się rzeczywistym zaangażowaniem czy przepowiadaniem świadczącym o przymierzu z Bogiem przez rozwijane w grupach dzieła. Wyrażane wówczas w przyjaźni z Panem prorockość, kapłańskość, królewskość wyrabiają dyspozycje: gotowości każdego do konkretnej służby, czego przejawem jest przewartościowanie stosunku do życia i otoczenia; traktowanie parafii jako „ołtarza” ewangelizacji, gdzie „rozprowadza się” ofiary Eucharystii; wyrażenia tych dzieł słowem i czynem, tą misyjną formą wypowiedzi, którą jest stała dyspozycyjność do dawania odpowiedzi na wezwania Boże. Wszystko to stanowi tkankę rzeczywistej współpracy, którą wypełniają na stałe „rozsiane” w Kościele dary Ducha. To spośród nich trzeba wyróżnić: nadzieję oczekiwania na Zmartwychwstanie, nawrócenie i odnowę wewnętrzną, radość ze wspólnotowego odczuwania ducha i jedności, adorację, łączność ze zmarłymi, dopełnianie się we wzajemnej bliskości i miłości. To dzięki nim doświadczają się głębi chrześcijańskiej nauki o człowieku, neguje zaś powszechne ubóstwo duchowe, znieczulicę moralną, nędzę świata konsumpcji i materii (zob. CA II, RM VIII; SRS III; VS II).

---

⁸ Problem ten jest wszechstronnie omówiony w książce pt. *Ewangelizacja i Eucharystia. Program duszpasterski na rok 1992/93*. Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego. Katowice 1992. Cenne sugestie pastoralne zawiera też *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*. Poznań 1991 s. 69 nn.

⁹ Zob. *List Ojca Świętego Jana Pawła II do wszystkich Biskupów Kościoła o Tajemnicy i Kulcie Eucharystii*. Roma 1980; por. W. M i z i o ł e k. *Duszpasterstwo eucharystyczne*. W: *Ewangelizacja i Eucharystia. Program Duszpasterski na rok 1992/93*. Katowice 1992 s. 217-232.

¹⁰ Por. K. K l e b e r. *Odpowiedzialność chrześcijanina za świat*. „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 12:1987 s. 142 nn.; *Powołanie i postannictwo wiernych świeckich w sytuacji Kościoła w Polsce*. W: *II Polski Synod Plenarny* s. 185 nn.

Zresztą każda parafia posiada niezmierną różnorodność ukrytych darów, które przez mądrą i konsekwentną współpracę z Łaską można odkryć i „wprzagnąć” w ewangelizacyjne dzieło Kościoła (zob. RM 71 nn.)¹¹.

II. EWANGELIZACYJNA ODNOWA PARAFII W PŁASZCZYŹNIE NATURALNEJ

1. FUNKCJE PODSTAWOWE

W dyskusjach pastoralnych nad parafią oraz nad całokształtem związanej z nią problematyki ewangelizacyjnej na czoło wysuwają się zadania, które winna ona pełnić. Najczęściej wymienia się funkcje: przepowiadania, liturgiczną i miłości. Nauka soborowa wyodrębnia je jako główne płaszczyzny budowania wspólnoty – przez głoszenie Ewangelii, sprawowanie liturgii i sakramentów oraz posługę miłości. Martyria, liturgia, koinonia i diakonia to powszechnie znane i wyrażane w literaturze przedmiotu funkcje Kościołów lokalnych. Wynikają one z nauczycielskiego, kapłańskiego i królewskiego urzędu Chrystusa. Według tego schematu przedstawia się misję biskupów, prezbiterów i ludzi świeckich na różnych płaszczyznach życia religijno-kościelnego.

P r z e p o w i a d a n i e S ł o w a. Funkcja przepowiadania jest oparta na Biblii i Tradycji. Stanowi zaczątek budowy każdej wspólnoty, co uwidacznia się szczególnie w nowopowstałych parafiach misyjnych. Słowo Boże wyzwala wiarę, nadzieję i miłość, gromadzi wiernych, czyni z nich autentyczną wspólnotę i sprawia, że „wzrastają w Chrystusie”. Od przekazu Słowa w parafii rzeczywistość rozpoczyna się i kształtuje różnokształtna misja ewangelizacyjna (zob. DA 6; DB 30; DK 4; DM 15; KK 17, 26, 31; RM 44). Stosownie do warunków okresu kościelnego przybiera ona różne treści i formy: przepowiadanie i wykład katechetyczny, refleksję ewangeliczną nad współczesnością, świadectwo życia itp. W odróżnieniu od poprzednich epok, kiedy w przekazie dominował ton apologetyczny-moralizatorski, w dzisiejszym nauczaniu kładzie się silny akcent na wiarę jako akceptację, osobowe spotkanie z Chrystusem (zob. DK 4; KK 28; RM 45)¹². Zatem parafia jako wspólnota jest „wywoływana Słowem”,

¹¹ Por. R. R a k. *Teologiczno-pastoralne podstawy powołania i misji świeckich w Kościele i świecie*. W: *Ewangelizacja i Eucharystia. Program Duszpasterski na rok 1992/93* s. 329 nn.; W. W e s o ł y. *Misja świeckich w Kościele i świecie*. „Animator. Biuletyn Misyjno-Pastoralny” 1993 nr 1 s. 114-127.

¹² Por. R. K a m i ń s k i. *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32:1985 z. 6 s. 56 nn.; H. S i m o n. *Kaznodziejstwo polskie: zdobycze i niedociągnięcia*. „Ateneum Kapłańskie” 1993 t. 121 s. 241 nn.

które rozwija wiarę będącą odpowiedzią na prawdę Bożą. Jest to element, wokół którego dokonują się wszystkie inne posługi parafii (zob. RM 46 nn.)¹³.

Zgodnie z dokumentami Kościoła wydziela się pewne formy przepowiadania, które w obliczu obecnej dechrystianizacji, selektywnej religijności wiernych i pluralizmu społeczno-moralnego zbliżają się do tych, jakie pełnił Kościół pierwotny. Głównie będzie to kładzenie fundamentów wiary jako akceptacji osoby Chrystusa, a nie wyłącznie jako prawd katechizmowych, następnie ewangelizacja proklamująca zbawienie każdemu, kto żyje wiarą, oraz świadczenie, które prowadzi do nawrócenia i zawierzenia. Innymi słowy, jest to przepowiadanie, a nie wyrażanie opinii; wyzwalanie z grzechu i wynikających zeń ograniczeń, głoszenie Krzyża i odpuszczanie grzechów, które prowadzą do przymierza z Bogiem i Kościołem. Zatem w przepowiadaniu zawiera się zarys życia chrześcijańskiego, „szkoła Chrystusa” (zob. RM 42-47)¹⁴.

Uwzględniając wytyczne nauki Kościoła (zob. DB 14; DM 6; EN 1; KL 9, 35, 52) oraz kontekst egzystencjalnych i społeczno-eklezyjalnych czynników, wymienia się następujące formy przepowiadania Słowa: przepowiadanie przygotowujące do przyjęcia wiary, przepowiadanie homilijne, przepowiadanie katechetyczne, inne formy nauczania parafialnego, które zawierają dogmatyczne, moralne, kultyczne i apostołskie treści (zob. RM 73)¹⁵

S p r a w o w a n i e l i t u r g i i i s a k r a m e n t ó w. Następną funkcję stanowi spotkanie człowieka z Chrystusem w liturgii i sakramentach. Koncentruje się ono głównie wokół konstytuującej ewangelizację Eucharystii. Soborowa Konstytucja o Liturgii św. (42) podkreśla fundamentalną rolę mszy św. w kształtowaniu wspólnoty parafialnej jako źródle i szczycie jej życia (zob. DB 30; DK 5; KK 7; KL 10). To msza św. jest przyczyną, znakiem i skutkiem zjednoczenia wszystkich braci (zob. KK 26), Chrystus Eucharystyczny jest bowiem Alfą i Omegą wspólnoty parafii (zob. KK 11); głównym znakiem dla innych sakramentów (zob. DK 5; KL 42; RM 51). A wszystko to za przyczyną Ducha Świętego, który rozlewa się na wszystkie Jego członki, sakramenty, modlitwy i dzieła apostołskie. Liturgia uzyskuje konstytuującą moc dzięki Eucharystii. To Eucharystia urzeczywistnia wspólnotę jako źródło i znak jedności. Dlatego przypisuje się jej wielką rolę w Kościele, centralną pozycję w życiu

---

¹³ Por. F. B l a c h n i c k i. *Co to jest ewangelizacja i dlaczego jest ona konieczna?* „Formacja Animatora” 1984 nr 11 s. 22 nn.; R. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej. Studium pastoralne*. Lublin 1987 s. 35 nn.

¹⁴ Por. F. B l a c h n i c k i. *Prawda–Krzyż–Wyzwolenie. Ku polskiej teologii wyzwolenia*. Krościenko 1982.

¹⁵ Por. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 43 nn.

parafii. Stąd w niedzielnej mszy św. upatruje się wewnętrzną i zewnętrzną, indywidualną i społeczną przynależność do Kościoła (zob. CL 26; RM 51)¹⁶.

P o s ł u g a m i ł o ś c i. Jest to funkcja najistotniejsza, bo przeobrażająca parafię we wspólnotę. Funkcja miłości pozostaje najbardziej zespolona z Eucharystią, która aktualizuje konkretne wspólnoty, zwane *koinonia in Christo*. Najgłębszym celem ewangelizacji parafii winno być wypływające z miłości ewangeliczne braterstwo, które uwiarygodnia wiarę i liturgię. W tym celu parafia troszczy się, by przez podejmowanie wielu funkcji stawać się wspólnotą miłości (zob. KK 9, 28; RM 60)¹⁷.

Każda parafia ma szansę zbliżyć się ku wspólnocie wtedy, gdy oprze się na upowszechnionych zasadach partnerstwa i dialogu. Bezsprzecznie inspirującą rolę ma tutaj do spełnienia duszpasterstwo; następnie – stający się odpowiedzialnymi partnerami świeccy, którzy działają w indywidualnych-zbiorowych formach lub rozwijają ruchy religijne; współpraca między poszczególnymi kategoriami ludu Bożego na personalistycznych zasadach; głównie realizowana przezeń posługa miłości (zob. DA III-IV; polskie DAŚ II; RM 61 nn.)¹⁸.

J e d n o c z e n i e w i m i ę C h r y s t u s a. Ostatnią z funkcji podstawowych stanowi jednoczenie parafian między sobą oraz z Kościołem lokalnym i powszechnym. Zwracają na to uwagę nie tylko inspirowani współczesną eklezjologią pastorałści, ale głównie ewangelizatorzy, którzy widzą parafię jako wspólnotę. Nie będą to działania wyłącznie ekumeniczne, lecz wiele prostych i realizowanych na różną skalę, świadomych lub nieświadomych zadań duszpastersko-apostolskich. Stale należy uzmysławiać wiernym odniesienia, które ukazują parafię jako: część diecezji, mikrostrukturę Kościoła powszechnego; różnorodne związki i współodpowiedzialność za nie przez kształtowane więzi; związki funkcjonalne, które łączą parafię z diecezją i gwarantują prowadzoną przez nią ewangelizację w wyspecjalizowanych strukturach lub formach, szkoleniach fachowców itp. Słowem, wszystko to jest konieczne do eklezjalnego rozkwitu parafii. To otwarcie parafii rozwiązywałoby wiele nabrzmiałych problemów ewangelizacji, wnosiłoby doń ozdrowieńczy „oddech”. Korzyści z tego płynące, zarówno w porządku przyrodzonym, jak i nadprzyrodzonym, są niewymierne (zob. RM 77 nn.)¹⁹.

¹⁶ Por. J. K o p e ć. *Rola liturgii w budowaniu wspólnoty kościelnej*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32:1985 z. 6 s. 99-103; S. K o p e r e k. *Teologia roku liturgicznego*. Kraków 1984.

¹⁷ Por. K a m i ń s k i. *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej* s. 58; W. Ś w i e r z a w s k i. *Życie sakramentalne w parafii*. „Colloquium Salutis” 20:1988 s. 51-68.

¹⁸ Por. F. F r e i e m e l. *Pfarrei und Gemeinde*. „Theologisch-Praktische Quartalschrift” 138:1990 nr 2 s. 95; K r u c i n a. *Ośrodek grup religijnych w parafii* s. 75 nn.

¹⁹ Por. J. M a j k a. *Socjologia parafii*. Lublin 1971 s. 54.

W funkcji jednoczącej syntetyzują się wszystkie pozostałe. Jako znak wspólnoty obejmuje ona jedność Słowa, Eucharystii i Miłości; stając się znakiem pokuty i nawrócenia własnych członków, „czyni się” wspólnotą misyjną, gdyż jej nawrócenie jest widzialne i udziela się na zewnątrz. Ukazuje także zależność od struktur nadrzędnych, które ją wspomagają. Nie tylko proboszcz jako reprezentant biskupa, lecz też jego pomocnicy, tj. koadiutorzy, animatorzy, działacze świeccy, stają się znakiem organicznej jedności z całym Kościołem (zob. DE 1-4; KDK 44; KK 23; RM 63 nn.)²⁰.

2. FUNKCJE UZUPEŁNIAJĄCE (NOWE)

Spośród nowokształtujących się w Polsce funkcji parafii, które ubogacają ich instytucjonalny charakter, jak i ukierunkowują ku wspólnotocie, można wymienić: a) rozwijane na bazie ruchów formalnych i nieformalnych działania małych grup religijnych, które poszerzają parafię o nieznane elementy organizacyjno-ewangelizacyjne; b) reewangelizację skierowaną na obojętnych, innowierców, nieochrzczonych; c) społeczno-humanizacyjne, które będąc pastoralną reinterpretacją funkcji tradycyjnych (integracji, kontrolnej, administracyjnej, misyjnej, szerzenia kultury i oświaty), adaptują ewangelizację do realiów środowiskowych oraz ogólnospołecznych potrzeb. Niektóre z nich już zanikły, inne zostały ograniczone, są też takie, które wymagają pastoralnej odnowy²¹.

Ponieważ istotne miejsce w ewangelizacji przypisuje się dziś takim wartościom, jak uczestnictwo, współpraca, współodpowiedzialność i wspólnota, dlatego parafia musi je wszystkie uwzględniać po to, by realizować podstawowe funkcje. Należy w tym dziele dowartościować też funkcje nowe. Ich wypełnianie przyczyni się nie tylko do rozwoju duszpasterstwa, lecz wzmoże ogólno-ewangeliczny potencjał parafii. Pozwoli spojrzeć optymistycznie na kształtujący się w przyszłości wspólnotowy ideał parafii.

---

²⁰ Por. M. Ż u r o w s k i. *Ius ad Communionem. Współuczestnictwo kościelne*. Kraków 1979 s. 171 nn.

²¹ Por. K a m i ń s k i. *Funkcje tradycyjne i nowe parafii terytorialnej* s. 59-66.

3. ELEMENTY PERSONALNO-WSPÓLNOTOWE

a) *Warunki i odniesienia dialogu*

W kształtowaniu parafii-wspólnoty istotny jest dialog. Z racji zbyt dużego obciążenia duchowieństwa odpowiedzialnością za ewangelizację, kiedy zdecydowana większość świeckich była zeń zwolniona, od podstaw sparaliżowany był cały ten proces, który winien kształtować w parafii autentyczne podmioty-wspólnoty. Dotyczy to nie tyle radykalnej zmiany istniejącego porządku ewangelizacji, ile sprawdzonych form i metod kształtujących wiarę oraz wychowanie chrześcijańskie, które trzeba doskonalić wszczepić i w głąb przez jawne i ukryte zasoby parafii. Dotyczy to świeckich, których należy zdynamizować apostołsko. Taką sposobnością jest właściwie podjęty dialog, który wciąż pozostaje głównym elementem więzi wspólnotowych. Dzięki niemu rośnie bliskość we wzajemnym poznaniu się partnerów, ich myśli i opinii (zob. DA 12; KDK 43, 92; RM 55-57)²².

W a r u n k i. Pierwszym warunkiem dialogu jest sprowadzenie go – w duszpastersko-apostołskich oddziaływaniach i w życiu ruchów – do autentycznie teologicznego wymiaru. Nieprzerwanie płynąca od Starego Przymierza aż po Nowy Zakon mowa Boga ucieleśnia się w zbawiennym Słowie Chrystusa, spełnia rzeczywiście budzące wiarę, eklezjotwórcze zadania. Urzeczywistnia Kościół lokalny we wszystkich swych tkankach, wypełniając je uświęcająco-zbawczym tchnieniem Bożym. W pojęciu ludzkim jest to namacalnie życiodajny element „zaopatrujący organizm w tlen”. Ażeby nim faktycznie być, dialog musi nabrać właściwości personalno-wspólnotowych. Dotyczy to oficjalnych i nieoficjalnych relacji między duszpasterzami a wiernymi oraz poszczególnymi kategoriami wiernych i płaszczyznami ich działań. Rozwijanie wielokształtnych i zbliżających się do ideału autentycznego dialogu porozumień winno być usilną troską parafii. Tworzony dzięki nim klimat zrodzi różne inicjatywy ewangelizacyjne. Kierunek dokonujących się tu zmian można przewidzieć następująco: od urzędowego odnoszenia się duszpasterzy wobec wiernych indywidualnych i w grupach – do coraz skuteczniej przełamujących oficjalność, milczenie czy sztuczność w wymianie myśli²³.

²² Por. Z. N a r e c k i. *Dialog*. W: *Słownik katolickiej nauki społecznej*. Red. W. Piwoński. Warszawa 1993 s. 39-40; A. S z a f r a ń s k i. *Dialog wewnątrzkościelny*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 3. Lublin 1979 k. 1262-1270.

²³ Por. H. K e r s t i n g. *Verschiedene Modelle in der sozialen Gruppenarbeit*. „Lebendige Seelsorge” 23:1972 nr 3 s. 167 nn.; K r u c i n a. *Ośrodek grup religijnych w parafii* s. 76-79.

Drugim warunkiem dialogu jest to, by obejmując treści wiary sięgał motywacji, postaw i zachowań ludzkich, a jednocześnie pozostawał metodą formacji i wychowania. Dotyczy pozaurzędowego, tj. nieformalnego obiegu międzyosobowych odniesień, które stanowią „duszę” tych wypełnianych powszechnie w duszpastersko-apostolskich posługach (zob. DK 19; KDK 43; RM 56)²⁴.

O d n i e s i e n i a. Propagowanie dialogu trzeba upatrywać w generalnym ukierunkowaniu jako jedynie skutecznej metodzie, tj. permanentnym odniesieniu między duszpasterzami, którzy reprezentują samego biskupa: 1) wspólnotą ludu Bożego jako całością; 2) grupami formalnymi i nieformalnymi parafii; 3) indywidualnymi wierzącymi; 4) pozostałymi parafianami, którzy pozostają w różnych relacjach do Kościoła i religii. Ogólnie scharakteryzujemy wszystkie te odniesienia.

Ad 1) Wyjściowym odniesieniem duszpasterza jest to ogarniające całą parafię. Rzutuje ono na późniejsze jej funkcjonowanie, co prowadzi w efekcie do wspólnoty. Warunek ten zakłada wcześniej uformowaną postawę duszpasterza oraz znamionuje późniejsze jego odniesienia. Polega na rozdzielaniu sakramentów, głoszeniu kazań, spowiadaniu, czyli funkcjonowaniu według sformalizowanego, biurokratycznego wzorca, w którym zwykło się widzieć te zadania jako powinność. Z dnia na dzień trzeba dokonywać konsekwentnej metamorfozy z bycia duszpasterzem–urzędnikiem na apostoła lub nawet charyzmatyka. Stała i nieogarniona w swych możliwościach postawa przygarniania i otwartości, szukania, pokornego wysłuchiwanie winna zastąpić anachroniczną dziś postawę narzucania i żądania. Jej kształtowanie można rozpocząć od powszechnie znanej praktyki stałego aktywizowania wiernych do działalności, np. w zespołach apostolskich (zob. RM 57)²⁵.

W związku z powyższym zakłada się zmianę stylu urzędowego przepowiadania, które należy harmonizować z prawami ewangelizacji²⁶. Istotną rolę odgrywa tu język przekazu, który – potwierdzając boski charakter Ewangelii oraz nabierając rangi pokornego świadectwa – umożliwi odbiorcom własną interpretację. Prostolinijna, oparta na pokorze wymiana myśli to niezwykle ważne tworzywo w nawiązywaniu i rozwijaniu dialogu, np. podczas dni skupień, godzin biblijnych, liturgii i zebrań stanowych. Winny one obfitować w nurtujące odbiorcę treści egzystencjalne, propozycje rozwiązań w kwestiach wiary i moral-

---

²⁴ Por. D. E m e i s. *Gruppen als Mitträger der Gemeinde*. „Diakonia” 7:1976 nr 1 s. 21 nn.

²⁵ Por. R. K a m i ń s k i, A. T o m k i e w i c z. *Rozmowa duszpasterska i jej uwarunkowania psychologiczne*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 33:1986 z. 6 s. 117 nn.

²⁶ Por. J. K u d a s i e w i c z. *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*. „Homo Dei” 62:1993 nr 4 s. 63-74; M. M a c i o ł k a. *Ewangelizacja*. W: *Katolicyzm A–Z*. Red. Z. Pawlak. Łódź 1989 s. 115-117.

ności, rzetelnie kierować ku dialogalnej interpretacji Słowa w liturgii przy sprawowaniu sakramentów. Zgodnie z tendencjami egzystencjalno-antropologicznymi w katechetyce, homiletyce, sakramentologii, należałoby je włączać w tok przepowiadania lub sprawowania domniemanego, ale świadomego i aktywnego partnera nawet tam, gdzie z pozoru nie wymaga się tego zaangażowania, tj. w kontemplacji, prośbach, ekspijacjach, dziękczynieniach²⁷

Ad 2) Zaawansowanym etapem dialogu staje się odniesienie duszpasterstwa do grup parafialnych. W rozwoju dialogu pierwszeństwo mają nie tylko rodziny oraz działające na ich wzór wspólnoty, lecz także struktury formalne, tj. rady i zespoły religijno-parafialne, w których występują słabe więzi podmiotowe, powodowane ich zinstytucjonalizowaniem. Ale i tam dostrzega się trendy ich odformalizowania oraz upodmiotawiania przez zabiegi organizacyjne lub personalistycznie uprofilowane treści i metody. Ogólnie polegają one na dzieleniu grup na mniejsze według określonych kryteriów, a tym samym na usuwaniu z nich anonimowości i sztuczności dzięki intensyfikacji religijności członków oraz spontaniczności ich więzi i działań. Tendencja ta uwidacznia się w grupach młodzieży, rodzin, zawodowych. Ta odgórnie postępująca inicjatywa ma decydować o rozwoju dialogu między grupami a duszpasterzami. Stanowiłoby to podstawę dla klimatu ewangelizacji, którego pożądanym efektem jest wspólnota. Stąd potrzeba stałego dopingu i czujności we wzajemnym wysłuchiowaniu siebie, które przenika ogólna życzliwość i pokora, a głównie duch służby (zob. DA 25; DB 28; RM 57)²⁸.

Ad 3) Z kolei trzecią płaszczyznę dialogu stanowi rozwijanie partnerstwa między duszpasterzami a parafianami. Będzie to z jednej strony lepsze rozpoznanie potrzeb oraz aktywizacja wiernych, z drugiej – zastosowanie nowych metod pastoralnych, które zwiększą szansę ewangelizacji oraz zdynamizują apostołsko wiernych i ich grupy. Ich efektem końcowym stałaby się zaświadczaająca miłość czynną diakonia parafialna, do której dostosuje się odpowiednie programy, formy i środki ewangelizacji (zob. polskie DAŚ II; RM 74)²⁹.

W nawiązywaniu dialogu wewnątrzparafialnego ważną rolę odgrywa sprawnie funkcjonująca kancelaria parafialna. Może ona w niektórych wypadkach stać się miejscem inicjowania indywidualnego bądź zbiorowego dialogu z wiernymi, ich rodzinami i grupami. Łączy się to z właściwą reorganizacją jej dotychczasowo-

²⁷ Por. J. K o w a l s k i. *Ewangelizacja w parafii poprzez przekaz wiary i kształtowanie postaw*. „Colloquium Salutis” 20:1988 s. 29-49.

²⁸ Por. G. B i e m e r. *Evangelisierung und Glaubensweitergabe*. „Diakonia” 19:1988 nr 2 s. 74-77; Z. N a r e c k i. *Grupowe duszpasterstwo*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 6. Lublin 1993 k. 229-231.

²⁹ Por. K a m i ń s k i. *Przynależność do parafii katolickiej* s. 347 nn.; M. M a r c z e w s k i. *Diakonia*. W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 3. Lublin 1979 k. 1249-1250.

wej pracy, formacją i doświadczeniem usługujących weń duszpasterzy oraz świeckich. Prowadzony tam kontakt osobisty winien przyczyniać się do budzenia ogólnoparafialnego porozumienia oraz umożliwić duszpasterzom diagnozowanie własnego środowiska przez zbieranie niezbędnych informacji w tzw. kartotekach. Może temu też służyć dyskretne „zbieranie” doświadczeń z wywiadówek, akcji charytatywnych, misji abstynenckich, zebrań rad i komitetów, pielgrzymek, kolęd³⁰. Kancelaria jest – jak dotąd – niedocenianą, aczkolwiek sprawdzoną, instancją w nawiązywaniu kontaktów między wyizolowaną często plebanią a parafianami; pomimo bariery nieufności i obojętności winna sprzyjać pożądanym skutkom.

Ad 4) Następnym etapem kształtowania dialogu są pozytywne relacje duszpasterzy i parafian z ludźmi „stojącymi” poza Kościołem i religią. Jest to oznaka wewnętrznego rozwoju wspólnoty, który przejawia się w ogólnej życzliwości, szacunku, tolerancji, wielkoduszności, cierpliwości i miłości. Te wartości, którymi żyje na co dzień społeczność wierzących, to objaw dialogu rozwijanego w kontaktach indywidualnych, głównie w strukturach i formach grupowych; to one bowiem przysposabiają najpełniej do rozwijania takich dyspozycji (zob. RM V)³¹.

Istotą ewangelizacji przez dialog jest konsekwentne programowanie zestawu działań duszpasterskich wraz z towarzyszącą im ewangeliczną prostotą, szacunkiem, pokorą, a zwłaszcza otwartą miłością. Zawiera się weń cała płaszczyzna humanizacyjna, która towarzyszy międzyludzkim odniesieniom niezależnie od tego, jakie światopoglądy mają ich uczestnicy. Jest to jakby naturalne podłoże ewangelizacji, które tworzy dla niej klimat. Zarówno osoby urzędowe, jak i prywatne powinny go rozwijać, nawet w kontaktach z przeciwnikami Kościoła, np. ze Świadcami Jehowy, walczącymi ateistami, zrażonymi do kleru, chociaż – jak wiadomo – należy im się radykalnie przeciwstawiać. Apostolska determinacja wiernych, którzy szermują określonymi wartościami, może za przyczyną Łaski stać się zaporą na ataki z zewnątrz i w najmniej spodziewanym momencie być świadectwem i znakiem wobec tych, będących poza Kościołem (zob. DA 29, 31; DE 11, 23; RM 36, 55)³².

---

³⁰ Por. S z a f r a ń s k i. *Dialog wewnątrzkościelny* k. 1266-1267; H. M i a s t o w s k i. *Duszpasterz w kancelarii parafialnej*. W: *W służbie Ludowi Bożemu*. T. 6. Poznań 1983 s. 411 nn.

³¹ Por. J. M a j k a. *Dialog z niewierzącymi* W: *Encyklopedia Katolicka*. T. 3. Lublin 1979 k. 1281-1282; t e n ż e. *Możliwości dialogu z niewierzącymi w Polsce*. „Chrześcijanin w świecie” 4:1972 nr 5 s. 5-19.

³² Por. S. N a p i e r a ł a. *Wspólnoty – miejscem życia Kościoła*. „Colloquium Salutis” 20:1988 s. 179-187; E. S c h i c k. *Chrystus – Tak, Kościół – Nie!?* Red. R. Rak. Katowice 1983 s. 87 nn.

Przedstawione płaszczyzny dialogu duszpasterzy z wiernymi pozwalają sformułować konkluzję: kontynuowanie dialogu i związane z nim konsekwencje, które spotyka się na drodze uświęcająco-wspólnototwórczych celów, wskazują na konieczność ciągłego jego rozszerzania. Każdy zatem konstruktywny dialog winien być przenoszony na wszelkie sfery życia z racji na pomyślność całego procesu ewangelizacji. Dlatego zasadniczym dopełnieniem dialogu duszpasterskiego z wiernymi jest apostołat. Dialogalne patrzenie na parafię – zarówno od wewnątrz, jak i zewnątrz – to wyzwanie dla różnych kategorii wierzących i ich uczestnictwa w nauczycielskiej, kapłańskiej i królewskiej misji Chrystusa (zob. DA 10; DM 21; KDK 21, 85-88; KK 30, 33, 41; RM VII)³³.

b) *Współpraca ewangelizacyjna*

O d d i a ł o g u d o w s p ó ł p r a c y. Każde podjęcie współpracy zależy od rozwijanego dialogu, który wypełnia rzeczywista troska kapłanów o dobra duchowe wiernych. Troska ta, zwana duszpasterską, w dzisiejszych parafiach oznacza stan ogólnie przygniatającej pracy i związanej z nią bezradności, gdyż – z jednej strony – istnieje uzasadniona obawa o jej niewystarczalność (w obliczu przepracowania duszpasterzy) oraz wymykanie się istotnych spraw spod ich kontroli, a z drugiej – dyktowany myślą Soboru ewangeliczny ideał wskazujący na odmienny jej ład ewangelizacyjny. Taka sytuacja wskazuje na dysonans między tą ideą a panującą w parafiach apatią i ignorancją wiernych. Kluczem do rozwiązania tego dylematu jest nie tylko dialog, lecz również gwarantująca wspólnotowy rozwój parafii współpraca. Należy jednak spełnić dwa zasadnicze warunki: p o d s t a w o w y, czyli formacyjno-duchowy; d o p e ł n i a j ą c y, tj. umożliwiający warunkowi podstawowemu weryfikację właściwych treści, form i środków ewangelizacji (zob. polskie DAŚ II; KDK 21; RM 78)³⁴.

W s p ó ł d z i a ł a n i o w a w s p ó ł n o t a. W ewangelizacji parafii należy wyjść głównie ku przedsiębiorczości parafian. Wspólne dzieła winny wzbogacać dialog, który ze swymi ponadparafialnymi odniesieniami stanowi grunt dla funkcjonowania duszpasterstwa i apostołatu. Wszystko to razem tworzy swobodny przepływ wartości wspólnototwórczych, m.in. życzliwości, zrozumienia, pokoju, ofiarności, a jednocześnie odśłania eklezjalny wymiar parafii

³³ Por. E. W e r o n. *Laikat i apostołstwo*. Paris 1973; *Kościół–świat–świeccy*. Warszawa 1988.

³⁴ Por. A. E x e l e r. *Od obsłużonej parafii do współtroszczącej się wspólnoty*. „Seminare” 1983 s. 5-31.

(zob. KDK 42, 45; KK 1, 48, 59; RM 81 nn.)³⁵ Zasadą tą winno się objąć wszelkie płaszczyzny, struktury i funkcje, w rozpoznawaniu zaś ograniczoności oraz w sprostaniu wymogom trzeba ufać Duchowi Świętemu, gdyż głównie w Nim zawiera się – oparta na inicjatywie różnych podmiotów – wspólnototwórcza moc Kościoła. Stąd hasło „Ducha nie gaście” posiada potężne reminiscencje. Najważniejsze jest, by w tej bosko-ludzkiej współpracy szanowano wspólnotę jako istotne wydarzenie duchowe, gdzie duszpasterz staje się animatorem, a wszyscy z nim współpracują – poczynając od jednostek, kończąc na strukturach złożonych. Wtedy wspólnocie Kościoła nie zagrozi obezwładniająca instytucjonalizacja³⁶.

W literaturze przedmiotu i praktyce ewangelizacyjnej zwracają uwagę walory wspólnotowego działania. Mają one głównie umożliwiać: dialog i współpracę ludzi, którzy utwierdzają siebie i innych w podobnych opiniach; pogłębiać ducha modlitwy, wiedzy i przekonań religijnych, formować postawy moralno-apostolskie przez studiowanie Biblii, teologii, katolickiej nauki społecznej; podejmować konkretne zadania katechetyczno-wychowawcze, charytatywne itp.; formować przyszłych animatorów i działaczy religijno-kościelnych (zob. polskie DAŚ II; EN 58; RM 74, 78)³⁷.

c) Współodpowiedzialność parafialna

Z omówionymi tematami wiąże się współodpowiedzialność ewangelizacyjna wierzących. Jej istotą jest spontaniczne znajdywanie zachęty do dialogu i współpracy oraz dróg apostolskich, jakie wyrażają przyrodzone i boskie dary oraz wnoszą ugrupowania chrześcijańskie. Jest nieporozumieniem, jeśli do każdej parafii wciela się gotowe wzorce ewangelizacji. Każda parafia jest niepowtarzalna, cechuje ją określona kondycja społeczno-religijna, możliwości duszpastersko-apostolskie, różnorodność osobowo-wspólnotowych charyzmatów i darów. Sztuką będzie odczytywanie tej „zawartości”, odszyfrowanie parafial-

---

³⁵ Zwraca uwagę zwiększenie liczby opracowań ukazujących Kościół jako „wspólnotę Ducha”, gdzie „communio” stanowi naczelną formalną zasadę eklezjalną, wokół której winno koncentrować się całe życie i działanie Kościoła – por. F. B l a c h n i c k i. *Wspólnota w Chrystusie jako zasada teologii pastoralnej i duszpasterstwa*. „Collectanea Theologica” 1969 f. 2 s. 26 nn.; R. K a m i ń s k i. *Bibliografia prac dotyczących parafii (1961-1983)*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32:1985 z. 6 s. 179-204; M. S t a s i a k. „Communio” *zasadą formalną prawa kanonicznego*. Lublin 1984 (mps BKUL).

³⁶ Por. E x e l e r, jw. s. 6 nn.; W. K a s p e r, G. S a u e r. *Kirche – Ort des Geistes*. Freiburg 1976 s. 14-16.

³⁷ Por. J. V a n i e r. *Wspólnota*. Tłum. zespół pod red. M. Preciszewskiego. Kraków 1985; A. Z u b e r b i e r. *Wspólnota*. W: *Słownik teologiczny*. T. 2. Red. A. Zuberbier. Katowice 1989 s. 380-381.

nych „znaków czasu”, które stają się – na różnych obszarach ewangelizacji – jej szansą lub zagrożeniem. Taka znajomość umożliwi „wykrzesanie” z parafii wszystkiego, co najwartościowsze.

P r a w i d ł a. Wyłania się potrzeba nakreślenia takich prawideł ewangelizacji, które z jednej strony nie będą ograniczać Ducha w parafii, tj. nie zagrażą jej instytucjonalizacją, a z drugiej – nie wytworzą sytuacji, jaka mogłaby spowodować anarchię. Nie służy temu dziełu zarówno moralizm zaprzeczający wzajemnemu poszanowaniu i partnerstwu, jak i narzucający się i ograniczający oddolną inicjatywę formalizm.

Dlatego następne prawo każe traktować wszystkich jako potencjalnych ewangelizatorów nawet wtedy, gdy na pozór dysponują oni miernymi możliwościami, tj. gdy są niedołążni lub chorzy, zbyt młodzi, obojętni religijnie, obciążeni nałogiem. Ewangeliczny duch pokory i służby nakazuje duchownym i świeckim inspiratorom stale wsłuchiwać się nawet w drobne uwagi parafian oraz umożliwiać im przystępowanie do dzieła. Prawidło to zdecydowanie wyróżnia wspólnotę wierzących od jakiegokolwiek sekty czy grupy interesu (zob. KK 34-36; SRS 47; VS 104 nn.)³⁸.

Kolejnym prawidłem kształtującym współodpowiedzialność w parafii jest uwzględnianie uniwersalnych wartości: miłości, wolności, sprawiedliwości, dobra i Łaski. Trzeba być na nie otwartym szczególnie w ewangelizacji różnych wspólnot i środowisk, gdyż ugruntowują one wszelkie indywidualne i zbiorowe, duszpastersko-apostolskie działania (zob. DA 29-30; polskie DAŚ 106, 116-118; RM 89; SRS 42; VS 106-108)³⁹.

Dalszym prawidłem, które buduje współodpowiedzialność, jest zwrócenie uwagi na samodzielność parafian, poszerzenie zakresu praw i obowiązków – oczywiście w miarę nabywania przez nich umiejętności i uprawnień. Jest to konieczne do otwarcia się parafii na zewnątrz. Jako część Kościoła lokalnego parafia musi sięgać z wielu racji po niezbędne dla ewangelizacji wzorce, formy i środki. Z niesamodzielnosci parafii wypływa ich niezdolność do nawiązywania stałego i owocującego kontaktu ponadparafialnego. Powodem ich bezradności w rozwiązywaniu własnych problemów jest też izolacjonizm. Aby wybrnąć z trudności oraz kształtować własną duchowo-apostolską kulturę, parafia musi usamodzielniać się, czyli konstruktywnie upodmiatawiać własne struktury; słowem – stawać się współodpowiedzialną wspólnotą. Współodpowiedzialność

³⁸ Por. M. B r e n n a n. *Frauen und Männer im kirchlichen Dienst*. „Concilium” 1980 s. 288-292; W. W e s s e l, R. K e l l e r h o f. *Faszination Gemeinde*. Freiburg 1979.

³⁹ Por. F. K l o s t e r m a n n. *Das christliche Apostolat*. Innsbruck 1962 s. 328 nn.; Z. N a r e c k i. *Podstawy przygotowania świeckich do apostołstwa we współczesnym Kościele (Rys pedagogiczno-pastoralny)*. „Studia Płockie” 14:1986 s. 38 nn.

parafialna zatem to postępująca w dojrzałości duchowej i apostołskiej otwartości społeczność ludzi i wspólnot (zob. EN 64; RM 48; VS 114-117)⁴⁰.

F o r m y i m e t o d y. Wzmagające się tendencje personalizacji należy dziś wspomagać metodami wspólnotowymi z tej racji, że grupy umacniają wszędzie swą pozycję. Stają się nieocenioną postacią budzenia i rozwoju wspól-odpowiedzialności parafian, stanowią dlań fundamentalny element hominizacji i integracji. Wymóg ten, pojmowany jako obowiązek, to nie tylko ogólna aktywizacja parafii, lecz wzbogacanie jej wartościami duchowymi: gotowością otwarcia się i służby bliźnim. Proces ten reguluje zasada pomocniczości, której towarzyszy metoda pracy wspólnotowej oparta na przyjaźni, dialogu i współpracy. Słowem, niszczyielskie tendencje życia osobniczo-społecznego trzeba przeciwstawić takimi, które pozwalają odbudować w ludziach duchowość (zob. DA 29; polskie DAŚ 106; EN 58; RM 51)⁴¹.

Wstępną metodę dzieła stanowi tzw. społeczna praca wspólnotowa. Pożądane jest przeniesienie jej na różne dziedziny ewangelizacji, jej istotą bowiem jest tworzenie dyspozycji integralnych, rozwijanych w grupie chęci i inicjatyw działania. Szczególnie sprzyjającymi dlań są zespoły rodzin, spontaniczne grupy i kręgi. Stanowią one platformę dla wspólnot realizujących określone cele ewangelizacji, np. katechetyczne, pobożnościowo-kultyczne, apostołskie. Odniesieniem dlań pozostają opisane w *Dziejach Apostolskich* i *Listach gminy pierwotne*, do których nawiązuje dzisiejszy Kościół (zob. Dz 10, 38; DM 4, 15; KK 4, 8-11; RM 21 nn.)⁴². Tendencja ta nie jest jakąś tęsknotą za zanikającym dziś bez względu na czas i trud autentycznym dzieleniem się słowem oraz bezinteresownym współdziałaniem. W formach wspólnotowych szuka się nie tylko sposobów służby innym, lecz stylu bycia razem i współżycia, satysfakcjonującej pracy społecznej. Nie autokratyzm, ceremonializm i faryzejskie wyświadczenie przysług, lecz dążność do zaspokajania duchowych potrzeb ludzi oraz nie uświadomiona do końca chęć realizacji zadań wspólnotowych czynią dziś ten problem istotnym. W każdej posłudze potrzeby te są pierwszorzędne, czego dowodem jest stały wzrost grupowych form duszpasterstwa i ruchów religijnych. Zresztą każdą wspólnotę parafialną tworzą ludzie, którzy chcą znaleźć w Kościele niezniszczalne formuły zbawienia. W nich zawiera się istota skuteczności ewangelizacji, metoda odinstytucjonalizowania Kościoła i uczynie-

---

⁴⁰ Por. E x e l e r, jw. s. 18 nn.

⁴¹ Por. R. K a m i ń s k i. *Parafia w Kościele w Polsce: jej zmierzch czy rozwój?* „Ateneum Kapłańskie” 1993 t. 121 s. 40 nn.; E. W e r o n. *Współpraca świeckich z kapłanami w ewangelizacji. Aspekt teologiczno-pastoralny.* „Collectanea Theologica” 62:1992 f. 1 s. 135-141.

⁴² Por. E. G ó r e c k i. *Współpraca duszpasterzy i katolików świeckich.* „Ateneum Kapłańskie” 1993 t. 121 s. 97-105; J. M a r i a ń s k i. *Kontrowersje wokół roli świeckich w parafii.* W: *Kościół–świat–świeccy* s. 61-86.

nia z religii wartości na co dzień. Z jednej strony zatem jest to zyskująca miano społecznej pracy wspólnotowej zwyczajna bądź specjalna służba duszpastersko-apostolska, z drugiej – wzajemne wzrastanie w odpowiedzialności. Przeradza to zbiorowości we współtroszczące się wspólnoty parafialne (zob. RM VIII)⁴³.

Wypowiedzi papieży i biskupów wskazują, że wszyscy wierzący muszą być gotowi do współodpowiedzialności za Kościół przez wykonywanie aktualnych zadań. Z bogatego zasobu inicjatyw wspólnotowych wymienimy: k a t e g o r i a l n o s t a n o w e (z reguły dziecięco-młodzieżowe wspólnoty formacyjno-apostolskie, np. biblijno-modlitewne, liturgiczne, misyjno-ekumeniczne, światopoglądowe itp., grupy małżeńsko-rodzinne lub społeczno-zawodowe o profiluksztalceniowo-wychowawczym, integracyjno-kulturowym, katechetyczno-biblijnym, pobożnościowo-liturgicznym, apostolskim); z e s p o ł y d i a k o n i i (które podejmują opiekę nad chorymi, ubogimi, nieszczęśliwymi, niewierzącymi); pogłębiające religijność lub wiedzę teologiczną k r ę g i s a m o k s z t a ł c e n i o w e m ł o d y c h i d o r o s ł y c h; uprofilowane na wzór grup nieformalnych z e s p o ł y f u n k c j o n a l n e (np. służba ołtarza, rady duszpastersko-katechetyczne, komitety gospodarcze, apostołat rodzin, dzieci i młodzieży); wprowadzone w życie parafii tzw. g r u p y p r z e b u d z e n i o w o c h a r y z m a t y c z n e; nastawione na cele humanizacyjno-ewangelizacyjne tradycyjne lub nowe s t r u k t u r y f o r m a l n e (np. Akcja Katolicka, Kluby Inteligencji Katolickiej, sodalicje, legiony itd.); d z i e ł a k a t o l i k ó w „zindywidualizowanych”, „pogłębianych”, niekatolików, ludzi „dobrej woli”, którzy inspirowani np. katolicką nauką i etyką społeczno-gospodarczą podejmują różnorodną działalność w świecie (zob. KDK II)⁴⁴.

Kolejną metodą kształtowania współodpowiedzialności w parafii jest wciąż aktualny, szeroko rozumiany ekumenizm. Jest to otwartość na wszystkich, którzy stoją na uboczu ewangelizacji. Nie każdy, kto praktykuje, musi być zaangażowany, co nie znaczy, że obojętni lub niepraktykujący pozostają poza Kościołem. Jak trudno ocenić problem przynależności do parafii, tak jeszcze trudniej określić praktyczne rozwiązania, zważywszy fakt, że skala zaangażowania parafian jest bardzo zróżnicowana. Błędem jest sądzić, iż parafia to monolit, tym bardziej że wszyscy jednakowo za nią odpowiadają. W obliczu istniejącego w Kościele pluralizmu, jaki wynika z różnorodności i obfitości darów udziela-

⁴³ Na te personalistyczno-wspólnotowe tendencje i potrzeby wskazują ostatnie synody diecezjalne, zwłaszcza II Polski Synod Plenarny oraz najnowsze ogólnopolskie programy duszpasterskie, np.: o Eucharystii z 1992/93 r. i o rodzinie z 1994 r.

⁴⁴ Zob. chociażby wzrastające zainteresowanie tymi zagadnieniami ewangelizacji w ogólnopolskich i diecezjalnych periodykach czy opracowaniach, np. „Ateneum Kapłańskie” 1993 t. 121 itp.

nych przez Ducha Świętego, można wskazać sprzyjającą mu wielość treści, form i środków. Najbardziej trafnym rozwiązaniem pozostaje nakaz ewangelicznego miłosierdzia, za który odpowiada każdy wierzący według swoich możliwości. Ogólnie Kościół jest nastawiony na konsekwentne, możliwie całościowe świadczenie miłosierdzia Chrystusa. Objawia się ono w autentyzmie i otwartości wartości Ewangelii przekazywanych przez Kościół w ewangelizacji, zwanej ostatnio także nową ewangelizacją (zob. Mt 19, 21; EN II; RM I; VS 19-22, 106-108)⁴⁵.

*

Z powyższych rozważań wynika, że ewangelizacyjną odnowę Kościoła, której zasadniczym miejscem ma być parafia, współkonstruuje dwa wymiary: *n a d p r z y r o d z o n y*, czyli wertykalny, który przesądzająco ożywia Kościół–Lud Boży i wyposaża w dary Ducha Świętego i charyzmaty oraz rozprzestrzenia we wzajemnej przyjaźni ewangeliczną wspólnotę trosk i radości; *p r z y r o d z o n y*, horyzontalny, będący odpowiedzią na otrzymaną Łaskę Odnowiciela, którą realizuje w duszpastersko-apostolskiej diakonii Kościół–Ewangelizator przez zaznaczone funkcje i elementy personalno-wspólnotowe, głównie dialog, współpracę i współodpowiedzialność. Okazuje się, że w tym eklezjotwórczo-przebudzeniowym nurcie parafia urzeczywistnia nie tylko siebie, lecz staje się głównym terenem ewangelizacyjnej odnowy całego Kościoła. Warunek, jaki musi stale spełniać, to dawanie bosko-ludzkiej odpowiedzi w postaci wskazanych dzieł w tej koniecznie dokonywanej odnowie.

THE PARISH AS A SETTING OF THE EVANGELIZATIONAL RESTORATION OF THE CHURCH

S u m m a r y

One has recently focused on the many structures and functions of the Church, which decided about her evangelizational restoration. We mean here the following: the family, small groups, catechesis, liturgy and the sacraments, apostleship etc. At times one perceives and it is the parish which constitutes a territorial and organizational basis for the Church; it is within the frameworks

---

⁴⁵ Por. K u d a s i e w i c z, jw. s. 63-70; *Nowa ewangelizacja odpowiedzią na wyzwania obecnego czasu*. Red. ks. K. Gózdź. Lublin 1993.

of the parish that the restoration is going to be put into practice. It is mainly in the parish that one may participate in the attributes of the Church, which is one, holy, Catholic and apostolic. From the point of view of ecclesiology one describes parish as not only a natural but also supernatural society which intimately bears on Christ and the visible power of the Church. The latter institution being supported and developed by the Holy Spirit as well as by functions, personal and community element, a fellowship of faith, cult and love, should basically contribute to showing the Kingdom of God in the world. It is in the parish that the Church-Fellowship is made present in a very concrete way, since here the redemptive events intersect with the lives of particular Christians, their local societies proclaiming the word, disposing the sacraments and living in brotherly love.

Reflecting on the Church being made present leads us to the parish, whereas the constitution of her community character promotes the parish to a pastoral setting in which the Church reorients. This reorientation mainly consists in a restoration of the evangelizational and community levels, functions or elements. They are co-constitutive, crossing dimensions: the supernatural one which endows evangelization with gifts and charismas and their evangelical union of friendship and fellowship; the natural dimension which is a response to the Restorer's Grace which is fulfilled in the pastoral and apostolic service by the parish through the particular functions and personal and community elements, especially the dialogue, cooperation and coresponsibility. This "divine endowment" of the parish makes it a territory of concrete "reactions" made present by means of the above subjects and works. Then the whole venture is transformed into one sanctifying and salvational process of restoration in which among individual and collective acts Christ Himself becomes its foundation and principles of the life of the parish, then the local Church and the universal one.

The study does not exhaust the subject matter but rather undertakes its most essential aspects. The most important idea is the idea of the Church's universalism in the life of the parish, which imposes to support a multiform, restorative evangelizational action. This will make it possible to embrace anew with a pastoral reflection not only the divine-human "endowment" of the parish, but its evangelizational mission which, according to the post-conciliar doctrine, has embraced it all and orders it into one awakening and ecclesio-bearing aspect.

Translated by Jan Kłós